

Türkiye’de GDoların Denetim zaafıları

Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı’nın GDoları denetleyip kontrol edebilecek teknik alt yapısı var mı?

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’na bağlı laboratuvarların kaç tanesi GDO analizi konusunda Türkiye Akreditasyon Kurumu TÜRKA’tan akredite?

Bu analizlerin kapsamı ne?

Bu kapsam, yönetmelik değişikliğinin gerektirdiği tespitleri içeriyor mu?

İçindekiler

- GDolar yasaklanıyor, ama yasak GDO'lar tespit edilemiyor
- Yasak GDoların kimlik tespiti neden önemli?
- Sayılarla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Laboratuvarları
- Sadece Türkiye'de izinli GDoların kimlik ve miktar tespitini yapan GTHB laboratuvarları
- Sınıfta Kalanlar
- Ne yapmalı?

İletişim:

Tarık Nejat Dinç, Greenpeace Bölgesel Gıda ve Tarım Kampanyası
Yöneticisi, ndinc@greenpeace.org

Gülçin Şahin, Greenpeace Akdeniz İletişim Sorumlusu,
gsahin@greenpeace.org

Greenpeace Akdeniz, Asmalı Mescit Mahallesi, Kallavi Sokak. No: 1 Kat: 5,
Beyoğlu - İstanbul
Tel: +90 212 292 76 19

Türkiye’de GDoların denetim zaafıları

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, GDO yönetmeliğinde yaptığı bir değişiklikle, GDO bulaşanı adı altında her türlü üründe %0,9’a kadar GDO bulunmasını yasal hale getirdi. Yapılan değişiklikle önce üründe GDO olup olmadığına (var / yok testi) bakılacak, eğer GDO tespit edilirse bu sefer oranına bakılacak. Eğer GDO oranı % 0,9’dan düşük olursa, bu sefer üründe mevcut olan GDO’nun kimlik bilgilerine bakılacak ve tespit edilen GDO Türkiye’de (yem amaçlı) izin almış bir GDO olduğu takdirde ürün de üretici de aklanmış olacak.

Yapılan yönetmelik değişikliğinin hem hukuka hem de kamuoyunun beklentilerine aykırı olması bir yana, peki acaba Bakanlığın GDoları bu yeni düzenleme uyarınca denetleyip kontrol edebilecek teknik alt yapısı var mı? Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’na bağlı laboratuvarların kaç tanesi GDO analizi konusundan Türkiye Akreditasyon Kurumu TÜRKAK’tan akredite? Bu analizlerin kapsamı ne? Bu kapsam, yönetmelik değişikliğinin gerektirdiği tespitleri içeriyor mu?

Greenpeace, yapılan yönetmelik değişikliği sonrasında bu soruların cevaplarını bulmak adına, Bakanlığa ait laboratuvarların GDO röntgenini çekti! İşte size Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Laboratuvarlarının GDO analizleri konusundaki içler acısı hali!

Laboratuvar çok, analiz yok!

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bağlı, Gıda Kontrol Genel Müdürlüğü bünyesinde toplam 41 tane gıda kontrol laboratuvarı yer almakta. Gıdalardaki pestisit kalıntısından aflotoksine kadar pek çok tahlil yapabilen bu laboratuvarlarda, iş GDO analizlerine geldiğinde ortaya çıkan tablo ise hiç de iç acıcı değil.

Herhangi bir gıda ve yem ürününde GDO analizleri kabaca 3 farklı alanı içerir. Bunlardan birincisi ve en kolayı, kamuoyunda 'var / yok testi' olarak da bilinen kalitatif GDO taramasıdır. Bu testte, bir organizmaya aktarılan her genin başına veya sonuna eklenen promotör veya terminatör adı verilen DNA dizilimleri aranır. GDO uygulamalarında kullanılan promotör ve terminatörler son derece standarttır. 35S, Nos, Bar, FMV adı verilen bu standart dizilimleri bir ürün içerisinde taramak, o üründe GDO olup olmadığını tespit için yeterlidir. Türkiye'de de GDO analizi yapan laboratuvarların büyük çoğunluğu bu tür GDO taraması yapmak konusunda akreditedir.

Bakanlığa ait toplam 41 laboratuvarın 10 tanesi yukarıda sözü edilen GDO taramasını, yani GDO var / yok testini yapmak konusunda Türkak'tan akreditasyon sahibidir. 10 Bakanlık laboratuvarı dışında bu akreditasyona aynı zamanda 2 üniversite ve 2 Tübitak laboratuvarı ile 26 tane de özel laboratuvar sahiptir. Toplamda Türkiye'de GDO var / yok taraması yapabilen akredite laboratuvar sayısı 40'dır.

Görece kolay yapılan GDO taraması bir üründe GDO bulunup bulunmadığını tespit etmek için etkin bir yöntemdir. Ancak bu bilgi dışında söz konusu testin verdiği sonuçlar son derece kısıtlıdır. **Var / yok analizi, tespit edilen GDO'nun ne miktarda olduğunu, veya hangi GDO çeşitlerini içerdiğini tespit edemez.** Bunun için daha kapsamlı analizlere ihtiyaç vardır. Bir başka deyişle, kalitatif GDO taraması eczanelerde satılan hamilelik testi kitlerine benzer. Bu kiti kullanarak hamile olup olmadığınızı öğrenebilirsiniz. Ancak bu gebelik test kitleri size kaç aylık hamile olduğunuzu, veya çocuğun cinsiyetini söyleyemez.

GDolar yasaklanıyor, ama yasak GDolar tespit edilemiyor

Yönetmelik değişikliğinde, bir üründe GDO tespit edilmesi durumunda tespit edilen GDO'nun Türkiye'de izinli GDO'lardan olup olmadığına bakılacağı belirtiliyor. Bir laboratuvarın bu tespiti yapabilmesi için, Türkiye'de izin verilmiş olan söz konusu her bir GDO için ayrı ayrı GDO kimlik tanımlaması

akreditasyonu alması gerekir. Ancak var/yok tespiti yapabilen laboratuvar sayısının aksine, bu tarz kimlik akreditasyonuna sahip bakanlık laboratuvarı sayısı sadece ve sadece dört. Bu kadar az sayıda laboratuvarla Bakanlığın yönetmelik değişikliğinde sözü edilen GDO bulaşanı içeren tüm ürünlerdeki GDO çeşidinin kimlik tespitleri yapması mümkün değil.

Ancak araştırmamızda bizleri de şaşırtan en önemli sonuç hiçbir Bakanlık laboratuvarının, dünyada ticareti yapılan, ama Türkiye’de kullanımı yasak olan GDoların tespitini yapabilecek akreditasyona sahip olmadığı bulgusuydu.

Bu durum, Greenpeace’in yıllardır dile getirdiği “GDolara bir kez sınırdan içeri girişine izin verirsiniz, onların kontrolünü bir daha asla sağlayamazsınız” savının ne derece doğru olduğunu ispatlıyor.

Yasak GDoların kimlik tespiti neden önemli?

Bu sorunun cevabı esasında çok basit: Eğer yasak olan bir nesneyi tanımlayamazsanız, onu tespit edemezsiniz, dolayısıyla engelleyemezsiniz! Örneğin Türkiye’de GDO’lu pamuk, kanola, şeker pancarı yasak. Ancak yönetmelik değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarih itibariyle tek bir laboratuvar hariç (İzmir – Onda da bütün genetiği değiştirilmiş çeşitlerin kimlikleri yok) Türkiye’de bu GDoların “parmak izleri” mevcut değil.

Bakanlık yetkilileri bu konuda “Türkiye’de zaten GD pamuk, kolza veya pirinç kullanımı külliyen yasak olduğu için, biz ithal edilen bir pamuk, kanola veya pirinç partisinde var / yok testiyle zaten GDO tespitinde bulunabiliriz ve bu ürünlerin girişini engelleyebiliriz” şeklinde bir savunma yapabilirler. Bu argümanın elbette haklılık payı var. Eğer tek partide sadece kanola veya pirinç bulunuyorsa o zaman GDO’yu bu şekilde tespit edebilirsiniz. Ancak eğer çok bileşenli işlenmiş bir ürün ithal etmişseniz o zaman bu sav geçerliliğini

kaybediyor. Diyelim ki karma hayvan yemi ithal ettiniz ve bu yem içerisinde hem Türkiye'nin izin verdiği GD mısırlar, hem de Türkiye'de yasaklı GD şeker pancarı küspesi var. Bu durumda ürünü analiz eden bakanlık laboratuvarları sadece izinli GD mısırları tespit edecek, ve bu GDoların da yem için kullanılma izni olduğu için ürüne izin verilecek. Böylece ürünün içindeki yasaklı şeker pancarı da hiç tespit edilemeden ülkeden içeri giriş yapmış olacak.

Buna benzer somut bir durum yem amaçlı mısır ithalatında sürekli olarak yaşanıyor. Türkiye'de şu anda Biyogüvenlik Kurulu'nun onay verdiği genetiği değiştirilmiş 14 mısır çeşidi ithalat iznine sahip. Kurul 6 adet mısır çeşidinin izin başvurusunu ise reddederken, 2 GD mısır çeşidinin ise izinleri Danıştay tarafından iptal edildi. Türkiye'de 14 GD mısır çeşidine izin varken, bu sayı örneğin Avrupa Birliği'nde 37.

Dünyada tahıl, hububat gibi bitkisel ürün ticareti, büyük silolarda aynı ürünün bir çok farklı çeşidinin harmanlanarak ihraç edilmesi esasına dayanır. Dolayısıyla bir gemi dolusu mısır ithal edildiğinde, bu gemide onlarca farklı mısır çeşidi yer alabilir. Benzer bir durum soya için de geçerli. Türkiye'de yem üretimi yapan bir firma bir gemi dolusu GDO'lu mısır ithal ettiğinde, bu mısır harmanının içerisinde Türkiye'nin izin verdiği GDolar olduğu kadar, Türkiye'nin yasakladığı GDO'lar da olabilir. **Ancak yasaklı GDoların kimlik bilgilerine sahip olmayan bakanlık laboratuvarları, gemiden alınan numunelerde sadece izinli GDoları tespit edebildiği ve bu GDolar da zaten izinli olduğu için o bir gemi dolusu mısıra ithalat izni veriyor. Böylece de, izinli GD mısırların yanında yasak olan GD mısırlar da serbestçe ülkemize giriş yapmış oluyor. Bir başka deyişle, Türkiye'de genetiği değiştirilmiş sadece 14 mısır çeşidi ve 3 soya çeşidine izin verilmiş olmasına rağmen, bakanlık laboratuvarlarının bu teknik eksikliğinden ötürü fiiliyatta dünyadaki bütün GD mısır ve soya çeşitleri serbest olarak ülkemize girebiliyor.**

Sayılarla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Laboratuvarları

41	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına (GTHB) ait laboratuvar sayısı
10	GDO var / yok tespiti yapabilen laboratuvar sayısı
4	Türkiye’de izinli GDoların tanımlamasını ve miktar analizini yapabilen laboratuvar sayısı
0	Türkiye’de yasak olan tüm GDoların tanımlamasını yapabilen laboratuvar sayısı

Sadece Türkiye’de izinli GDoların kimlik ve miktar tespitini yapan GTHB laboratuvarları

Ulusal Gıda Referans Laboratuvarı: Türkiye’de gıda güvenliği ve kontrol sisteminin yeniden yapılandırılması ve güçlendirilmesi projesi kapsamında 2010 yılında açılışı yapılan Ulusal Gıda Referans Laboratuvarı, Bakanlığın göz bebeği olarak lanse ediliyor. Bakan Mehdi Eker’in gıda denetimi konusunda AB standartlarında olduğunu iddia ettiği laboratuvar GDO analizleri konusunda Bakanlığın diğer laboratuvarlarından bile daha geri konumda. AB-0555-T numaralı akreditasyon sertifikasına sahip laboratuvar, Türkiye’de yem amaçlı kullanımına izin verilen genetiği değiştirilmiş (GD) 3 soya ve 14 mısır çeşidi içerisinde sadece 1 soya (MON 40-3-2) ve 1 mısırın (GA 21) kimlik tespiti ve miktar analizini yapabiliyor. Türkiye’de yasak olan genetiği değiştirilmiş onlarca

GREENPEACE

mısır, soya, kolza (kanola), pamuk, pirinç vb. ürünün ise hiç birinin analizini yapmaya akredite değil. Bu yüzden her ne kadar listeye bu laboratuvarla başlamış olsak da, Ulusal Gıda Referans Laboratuvarı Türkiye’de izinli GDO’ların kimlik tespitini yapan laboratuvarlar listemizde yer almıyor. (TURKAK Akreditasyon no: AB-0555-T)

Ankara Gıda Kontrol Laboratuvarı: Durumu Ulusal Gıda Referans Laboratuvarından görece bir nebze daha iyi. Türkiye’de yem amaçlı izin verilmiş GDoların tespitini yapabiliyor. Ancak Türkiye’de yasak olan GDolardan sadece 4 adet GD mısır çeşidini tespit edebiliyor. Soya, kanola, pirinç, şeker pancarı ve patatesten ise Türkiye’de izin almamış olan hiç bir GDO çeşidini tespit edecek akreditasyona sahip değil. (TURKAK Akreditasyon no: AB-0025-T)

İstanbul Gıda Kontrol Laboratuvarı: Bu laboratuvarın durumu da Ankara Gıda Kontrol Laboratuvarına çok benziyor. Türkiye’deki izinli GDoları tespit edebiliyor. Ancak yasak GDoların tespiti konusunda o da sınıfta kalıyor. Ankara’nınkinin 1 eksiğiyle sadece 3 tane yasak GD mısır çeşidini tespit edebilirken, diğer genetiği değiştirilmiş ürünlerde tıpkı Ankara gibi sınıfta kalıyor. (TURKAK Akreditasyon no: AB-0026-T)

İzmir Gıda Kontrol Laboratuvarı: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı laboratuvarları içerisinde GDO açısından nispeten en iyi durumda olanı. Her ne kadar o da tıpkı İstanbul gibi, Türkiye’de izin verilmeyen onlarca GD mısır çeşidinden sadece 3 tanesini tespit edebiliyorsa da, Türkiye’de izin verilmemiş genetiği değiştirilmiş 4 kolza, 3 pamuk, 1 şeker pancarı ve 1 patates çeşidini tespit edebiliyor. (TURKAK Akreditasyon no: AB-0027-T)

Kocaeli Gıda Kontrol Laboratuvarı: İçinde bulunduğumuz günlerde akreditasyonunda yapılan revizyonla, Türkiye’de izin verilen GDolar ile genetiği değiştirilmiş 2 kanola, 1 pirinç ve 1 pamuk çeşidini tespit edebilecek duruma geliyor. (TURKAK Akreditasyon no: AB-0124-T)

Sınıfta Kalanlar:

Mersin Gıda Kontrol Laboratuvarı: Mersin limanı Türkiye'nin gıda ticareti yaptığı en büyük limanı. Her türlü tahıl, hububat, yağlı tohum vb. gıda ve yem hammaddesi en çok bu limandan Türkiye'ye giriş yapıyor. 2013 yılındaki GDO'lu pirinç skandalı da Mersin Limanında patlak vermişti. Ancak Mersin'deki Gıda Kontrol Laboratuvarı sadece GDO var / yok analizi yapabiliyor. Miktar tayini veya Türkiye'de izinli ya da yasaklı olan GDOların tespitini yapacak altyapı bu laboratuvarında mevcut değil. (TURKAK Akreditasyon no: AB-0037-T)

Balıkesir Gıda Kontrol Laboratuvarı: Bandırma Limanı gibi, Türkiye'nin en yoğun yem hammaddesi ithalatı yapılan limanlarından birine sahip olan Balıkesir ili aynı zamanda Türkiye'nin en büyük yerli yem firmasına ve irili ufaklı bir çok tavukçuluk işletmesine ev sahipliği yapmaktadır. Ancak Balıkesir Gıda Kontrol Laboratuvarı bırakın GDO kimlik testi ve miktar tayinini, GDO var / yok testini dahi yapamıyor. (TURKAK Akreditasyon no: GDO akreditasyonu bulunmuyor)

Sadece GDO var / yok tespiti yapabilen GTHB laboratuvarları:

Adana, Antalya, Çanakkale, Mersin Gıda Kontrol Laboratuvarları ve Bursa Gıda ve Yem Kontrol Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü sadece GDO var / yok testi yapmak konusunda akredite olmuş durumdadır. Bu laboratuvarlar herhangi bir miktar tayini veya yasaklı - izinli GDO kimlik tespiti yapamıyorlar. Bakanlığın laboratuvarlarına ilaveten 26 özel laboratuvar ile 2 üniversite, 2 de Tübitak laboratuvarı sadece GDO var / yok testi yapabilmekteler.

Ve diğerleri:

Balıkesir ve Tekirdağ gibi gıda ürünleri ticareti yapılan önemli liman şehirleri de dahil olmak üzere, Edirne'den Kars'a, Samsun'dan Hatay'a, Bakanlığa ait diğer 31 Gıda Kontrol Laboratuvarının hiçbiri en ufak bir GDO analizi dahi yapacak akreditasyona sahip değil. Kısaca GDO'lar Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının bu laboratuvarlarını transit geçiyor.

Ne yapılmalı?

GDÖlar konusunda derin denetim zafiyeti yaşıyan Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının bu konuda yapması gereken, denetim boşluklarını daha da derin hale getirecek yasal esnetmekler yapmak değil, tam tersine yasa ve yönetmelikleri bu zaafıarı giderecek şekilde sıkılaştırmaktır. Bu noktada da Bakanlık için tek çıkış yolu, ister gıda amaçlı, ister yem amaçlı olsun, ister yüzde dokuz, ister binde dokuz olsun, bütün GDÖların Türkiye'ye girişini kategorik olarak yasaklamaktır. Bu yolla bakanlık gerek kendi laboratuvarlarında, gerekse akredite olmuş 30'a yakın özel laboratuvarla ürünlerde sadece var/yok testi yaparak GDO denetimini büyük ölçüde sorunsuz gerçekleştirebilir.

Greenpeace bu amaçla “% 0,9 GDO'lu değil, % 100 GDO'suz Türkiye” sloganıyla Yemezler kampanyasını yeniden başlattı. Siz de sofralarınıza güvenle oturabileceğiniz % 100 GDO'suz bir Türkiye özlemi duyuyorsanız yemezler.org sitesinden kampanyaya destek verebilirsiniz.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Laboratuvarları

GDO Akreditasyon Listesi

	GDO var / yok testi	Türkiye'de İzinli GDO Tespiti	Türkiye'de yasak GDO Tespiti
Ulusal Gıda referans Laboratuvar Müdürlüğü	EVET	HAYIR	HAYIR
Adana Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	EVET	HAYIR	HAYIR
Afyon Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Amasya Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Ankara Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	EVET	EVET	HAYIR
Antalya Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	EVET	HAYIR	HAYIR
Balıkesir Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Bolu Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Burdur Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Bursa Gıda Yem Kontrol Merkez Araştırma Enstitüsü M	EVET	HAYIR	HAYIR
Çanakkale Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	EVET	HAYIR	HAYIR
Çorum Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Denizli Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Diyarbakır Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Edirne Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Elazığ Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Erzincan Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Erzurum Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Eskişehir Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Gaziantep Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Giresun Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Hatay Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Isparta Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Mersin Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	EVET	HAYIR	HAYIR
İstanbul Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	EVET	EVET	HAYIR
İzmir Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	EVET	EVET	HAYIR
Kars Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Kastamonu Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Kayseri Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Kocaeli Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	EVET	EVET	HAYIR
Konya Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Muğla Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Samsun Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Sivas Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Şanlıurfa Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Ordu Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Rize Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Tekirdağ Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Tokat Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR
Trabzon Gıda Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü	HAYIR	HAYIR	HAYIR